

Csapó Endre

Atlantisták vagyunk, de...

Megjelent a Magyar Élet 2014. július 3-i számában

Az új minisztérium (Külgazdasági és Külügyminisztérium) új minisztere, **Navracsics Tibor** egy folyóirati interjú során az általa követendő külpolitikát firtató kérdésekre adott válaszából a jelen írás részére kiemeltük az alábbiakat:

*„A keleti nyitás nem jelenthet nyugati zárást, és azt látom, hogy miniszterelnök úr nyilatkozatai is abszolút ezt mondják. Csak akkor tudunk sikeresek lenni, ha Európa is sikeres, hiszen európai ország vagyunk. Vagyis: minden intézményi **kényszer, keret és lehetőség** az Európai Unióhoz köt minket. Ezen belül kell a külpolitikánkat alakítani. ... Vannak olyanok is, akik elégedetlenek Brüsszellel, mert egy túlbürokratizált hatalmi vagy hivatalnoki gépezettel azonosítják. Az én feladatom, hogy a kormány külpolitikáját hajtsam végre. Ez jelent konfliktusokat, és jelent együttműködést. ... Az európai integráció iránt mélyen elkötelezett ember vagyok, akkor is, ha nekem is van számos kritikai megjegyzésem az unió működésével kapcsolatban.”* (Itt egy érdekes kérdés jött:) *„Martonyi Jánosra: elődjére »ráragadt« a jelző, hogy atlantista. Ön atlantista?”* (Ér-dekes a válasz is:) *„Én **dunántúli** vagyok.”* (Újabb kérdés:) *„Korábban egy konferencián arról beszélt, hogy erősíteni kell a magyar–amerikai kapcsolatokat.”* (Válasz:) *„Így gondolom továbbra is. A magyar kormányok külpolitikailag három célt szoktak 1990 óta kitűzni: az euroatlanti integrációt, a közép-európai politikát és a nemzetpolitikát. Én mindhárom elvet továbbra is alapvető fontosságúnak tartom. ... 2004-ig cél volt az EU- és a NATO-tagság, 2004 óta pedig eszközzé kellett volna válnia, valamilyen nemzeti cél elérése érdekében. Én is azt látom, hogy az elmúlt tíz évben nem alakult még ki az*

a fajta érderendszer és annak a megvalósítási rendszere, amely igazán eredményessé tenné a magyar Európa-politikát. A méretet figyelembe kell venni, tehát nekiünk nem lehetnek olyan ambícióink a magyar Európa-politika meghatározásánál, mint mondjuk a német vagy akár még a lengyel Európa-politikánál is érvényes. ... Önmagában az, hogy tízmilliós vagy negyvenmilliós ország, sokat elmond, de nem determinál arra, hogy milyen külpolitikai szerepet játszunk. Amit hiányolok az elmúlt tíz év magyar Európa-politikából, az a szakpolitikai profil kialakítása. Mi a mi területünk? A mezőgazdasági politika? A környezetvédelem? A bővítés?” (Ismét egy kérdés:) „De elvárható a magyar balliberális oldaltól, hogy azonosuljon például azzal az orbáni eszmével vagy tézissel, hogy keresztény Magyarországot és Európát?” (Válasz:) „Igen. Ez definíció kérdése. Amennyiben nem vallás, hanem a kultúra értelmében fogjuk fel, akkor igaz az az antalli mondás, hogy Európában még az ateisták is keresztények. Elég jó kapcsolatrendszerem van brit politikusokhoz, az Egyesült Államokban pedig elsősorban a republikánus párthoz.”

Foglalkozunk az *atlantizmus* kérdésével, amit a külügyminiszter nem értelmezett saját személyére, külügyi feladatoként viszont vállalt. Rövidre zárhatnánk a kérdést azzal, hogy – ugyan mi mást tehetne? De ennél több figyelmet érdemel. Például: honnan ered a szó, és mi van mögötte? Nézzük előbb a hivatalos megfogalmazást.

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete

megalapításának oka, minden hivatalos megfogalmazásban a szovjet katonai fenyegetés volt, célja pedig egy esetleges háború veszélyének az elhárítása. Azonban hibás lenne a NATO-t pusztán katonai szövetségként jellemezni. Katonai szövetségek ugyanis általában megszűnnek a kitűzött katonai cél elérésével. Ez történt például a Varsói Szerződéssel, ami azért bomlott fel, mert 1989-re kiürült ideológiai tartalma, aminek érvényesítésére 1955-ben megalapították. Ha a NATO csupán katonai

szövetség lett volna, úgy története során kétszer is felbomlott volna. Először a '60-as évek végén, amikor a nemzetközi események alakulásának köszönhetően már senki sem gondolta komolyan, hogy a hidegháború valaha is „felforrósodna“. Másodszor pedig 1989-ben, amikor a kommunista blokk felbomlásával és a Szovjetunió fokozatos szétesésével értelmetlenné vált bármiféle hivatkozás a szovjet veszélyre.

A NATO legfontosabb döntéshozó és politikaformáló szerve az *Észak-atlanti Tanács*. Mandátuma – egyedüliként – az 1949. április 4-én aláírt washingtoni szerződésből eredeztethető. A Tanácson kívül a két másik legfontosabb politikaformáló és döntéshozó szerv a *Védelmi Tervező Bizottság* és a *Nukleáris Tervező Csoport*.

A NATO katonai szervezetének fontos feladata hosszú távú tervek készítése a tagországok védelmének biztosítására, amelyekhez az anyagi forrást a nemzeti kormányok biztosítják. A szervezet fennhatósága alá tartozó területeket katonai parancsnokságok hálózata fedi le, ezek hangolják össze a fegyveres erők közös kiképzését, a távközlési és informatikai rendszerek valamint a légvédelmi és logisztikai rendszerek működtetését. Ezen felül hozzájárulnak az eljárások és felszerelések szabványosításához, illetve azok közös felhasználásához.

A NATO Európában az amerikai katonai jelenlét alapján jött létre, és miután a szervezet állandó jelleggel intézményesült Európában, az amerikai katonai jelenlét ilyen alapon állandósult. A NATO alapító országai lemondtak évszázados honvédelmi szuverenitásukról. (Zárójelek közt egyelőre csak megjegyezzük, hogy az alapító országok nem az Egyesült Európa védelmi bástyájába vitték be katonai erejüket, hanem az amerikai katonai vállalkozásokba.)

Az Egyesült Államok nemcsak katonailag építkeztek be az összerombolt Európába, hanem gazdaságilag is. Minden hódítás lényegében gazdasági érdekeket szolgál a háborús zsákmánytól a banki és

vállalkozói beépítkezésig. Ez valósult meg a *Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (IBRD, Világbank)* és a *Nemzetközi Valutaalap (IMF)* létrehozásával, valamint az európai újjáépítéshez nyújtott amerikai támogatás és hitelcsomag, az 1947-ben meghirdetett *Marshall-segély (Európai Újjáépítési Program, ERP)* nyújtásával, ami az évszázad legjobb befektetése volt az Egyesült Államok számára. A segély elosztására az érintett 16 európai kormány létrehozta az *Európai Gazdasági Együtműködési Szervezetet (OEEC, majd 1961-től OECD)*, amelynek fontos szerepe volt a világkereskedelem liberalizálása terén. Az amerikai gazdasági benyomulást szolgáló gazdaságfilozófia európai intézményesítését szolgálta az 1948-ban létrehozott *Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT)*, amelynek az Egyesült Államok mellett a Marshall-tervben részt vevő országok lettek az alapító tagjai. Zseniális újszerűség érvényesült így a gyarmatosítás történetében.

Egy kis történelmi kitérőt

kell tennünk a teljes kép áttekintése érdekében. Britannia hagyományos Európa-politikáját jellemezte: szövetséget kötni, és megtámadni a legerősebbnek ígérkező európai hatalmat. Az első világháborúval bevonta az Egyesült Államokat az európai háborúba, amely a másodikkal beköltözött az európai hatalmi térbe is, ahonnan már nem vonult ki. Az egykori gyarmat a maga szolgálatára szorította Britanniát, rajta keresztül beépítkezett Európába. Ehhez kellett baráti arcot mutatni az akkor romokban heverő maradék-Európának. Ezt pecsételte meg 1941-ben az *Atlanti Charta*. Ezzel megkezdődött Európa Amerika-függő korszaka. Európa elveszítette világszintű vezetőszeropét – talán átmenetileg, talán véglegesen.

Nevezzük súlypontnak a területhez köthető olyan képességet, amivel az emberi fejlődés kiemelkedik és magával húzza a környezetét szellemi és anyagai téren. Az ókorban a mediterrán térség vitte a vezetőszeropet.

Azt Róma lehanyatlása után a német és észak-olasz térség vette át. Ebbe kapcsolódott be a magyar reneszánsz, amit az oszmán nyomulás elfojtott, de a magyar védekezés oltalmában az európai műveltség tartós fejlődéssel magas szintre emelkedett.

Amerika felfedezése jelöli a korszak kezdetét, ami fellendítette a tengeri hajózást. Nyugat-Európa országai gyarmatbirodalmakat alakítottak ki. Ennek következményeként a korai újkorban Európa nyugati felére helyeződött át a politikai és gazdasági súlypont – mondjuk úgy: Közép-Európából az Atlanti-óceánnal határos spanyol, portugál, angol és francia valamint németalföldi területekre.

A gyarmatokkal felfejlődött áruforgalommal jött létre a világkereskedelem, aminek központja Európa lett, süllyal természetesen a partmenti államok. A gyarmatosítás kiterjedt Dél- és Észak-Amerikára is. Előbbin a spanyolok és portugálok osztozkodtak, az angolok, franciák pedig az északi földrészen.

Olvassuk a gyarmatból világhatalommá fejlődés történetét: – Nagy-Britannia 13 amerikai gyarmata 1776. július 4-én a függetlenségi nyilatkozat elfogadásával alakította meg az Amerikai Egyesült Államokat. Az ezt követő függetlenségi háborút az új állam nyerte meg Nagy-Britanniával szemben.

A függetlenségi háborút követően az új állam gyors fejlődésnek indult. A XIX. század elején megvásárolták I. Napoleontól Louisiana francia gyarmatot, a spanyoloktól megszerezték Floridát, majd Mexikótól háborúban elhódították a mai Texas, Új-Mexikó, Kalifornia, Nevada, Arizona és még néhány állam területét. A jórészt indiánok-lakta területeket fokozatosan európai bevándorlók foglalták el, lényegében kiirtva az őslakosságot. Az új területeken a század folyamán egymást követően hozták létre az új államokat, amelyek csatlakoztak az Unióhoz.

Mondhatjuk, Európa fele átköltözött Amerikába szerencsét próbálni a lehetőségek hazájába, szédületes fejlődést előidézve a határtalan nagy és értékes területen. Így hamarosan még egy világgazdasági súlypont jött létre a fejlődéssel egyre szűkülő világban.

Két dudás egy csárdában! Így érkeztünk el a XX. századba. Ennek történetét mindannyian jól ismerjük, de ha nagyon röviden akarjuk kimondani a lényegét, az így hangzik: a század közepére már csak egy dudás maradt.

Ilyen háttér előtt játszunk napjaink drámai küzdelmeit mi magyarok is európaiként, egyaránt veszélyektől féltve európaiságunkat is és magyarságunkat is. Ez tehát a világ mai rendje, hiszen éppen a mi történelmi példánk mutatja a nagyhatalmi függőség állandó jelenlétét. Soroljuk? Szerényen csak a fővárosokat: Bécs, Berlin, Moszkva ... és itt kissé megtorpanunk: Brüsszel? Minden szép ismertetés szerint: igen. És a valóságban? Nos ez bo-nyolultabb.

Térjünk vissza az atlantizmus

fogalmi meghatározásához. Láttuk, hogy jelen századunkra a politikai és gazdasági világnak ismét csak egy súlypontja van. A súlyponthatalom természete, hogy egyedül akar maradni. Emlékezzünk: Nagy-Britannia súlyponthatalmát féltette Németországtól, ezért indította el az első világháborút. Rövidlátó volt, mert a második világháború egy harmadik súlyponthatalmat termelt ki, ami az angolok büszke elsőségére durván rátenyerelt. London nemcsak a brit, de az európai elsőbbséget is elherdálta.

A súlyponthatalom egyeduralkodói természete teszi érthetővé, hogy az általa leváltottat állandó ellenőrzése alá teszi, hogy az ne tudjon föléje nőlni. Mint láttuk, az amerikai megszálló katonai erő nem hagyta el Németországot (amellyel máig sem kötött formális békeszerződést), hanem besorolta olyan szövetségi hálózatba, amely fenyegetettségi

elmélettel előbb a vasfüggönytől nyugatra eső országokat fogta egybe *Észak-Atlanti Szövetség* néven, majd egy újratermelt fenyegetettségi elmélettel a szovjet munkatáborból kiengedett országokat is – akarták-nem-akarták – bevonták a szövetségi hálózatba.

Itt utalunk vissza a magyar példára, amiben arról szóltunk, hogy középhatalmi szerepünk elvesztése óta egymásután kerültünk nagyhatalmi alárendeltségbe, amiért a következő elnyomó szövetségesünktől büntetésben részesültünk. Azóta tehát egész (egykor méltán büszke) kontinensünk nagy- mégnagyobbhatalmi irányítottság állapotába került, és így adódik a dilemmánk, a brüsszeli főhatóság vajon milyen földrajzi helyzetű főhatósági minőségében okítja és oktalanítja a magyar nemzeti kormányt? Teszi ezt saját ennenmaga diktátori allűrjeinek kiéléseként, avagy a tengerentúli világhatalom elvtelen kiszolgálójaként?

Jólvasalt, lakkcipős megfogalmazásban természetesen másként jelenik meg az atlantista szövetségi állapot. Ugyebár, mindannyian a demokrácia elszánt lovagai vagyunk. Elkötelezett és megvallott atlantistaként elfogadjuk a demokrácia szabadpiaci tőzsdeárfolyamának és értelmezésének napi közleményéből megismerhető, tehát aktuális megfogalmazását. Ilyenre gyakorta figyelemezgették USA budapesti nagykövetek, de még külügyminiszter lady is, a nehéz felfogású magyar kormányt, hogy a belügyekre is érvényes a nagyhatalmi demokrácia-árfolyam.

Mindezen mucsai magányunkban kár lenne lázadozni, itt a nagyhalak és nagyobb kutyák érvényesülésének törvényei működnek. Ebből a felkapaszkodottakra jellemző fennhéjázó amerikai megalázásból csak együttes európai érvényesülési akarattal, és a kontinens megerősödésével lehet kiemelkedni, amely folyamatban a „baráti” távoli földrész kegyes uralkodói képességei remélhetően elkopnak. Ami arra figyelmeztet, hogy

előbb európai szinten, európai parlamenti küzdelmeken kell érvényre juttatni olyan elveket és politikai mozgalmakat, amelyek az atlantista szemléletet páneurópai szemlélettel helyettesítik.

Atlantistának lenni...

Navracsics Tibor megállapítása – **kényszer, keret és lehetőség** – pontosan fedti az európai országok mozgásterét. Úgy is felfogható, hogy része lett az ország egy többszágos nagyobb együttműködésnek, ami növeli a biztonságot. Ma már nem fordulhat elő trianoni lerohanás, egy táborban vagyunk jóllakott szomszédainkkal. A monarchia száz évvel ezelőtt magát sem tudta megvédeni, minket meg akkor (is) belső férgék is rágtak. Összességében Magyarország ma jobb helyzetben van.

Más tekintetben ma politikailag is, katonailag is nagyobb a függőségünk mint Horthy kormányzósága idejében volt. Akkor persze nagyobb volt az ország veszélyeztetettsége is, ami azt is jelentette, hogy nem választhattunk magunknak sem partnert sem ellenséget, sem függetlenséget amikor lángba borult Európa.

Ma a világban való létünk gondja nem regionális, hanem kontinentális. **Kényszer, keret** és (egyetlen) **lehetőség** egész Európára érvényes. Európának nincs háborús célja, Amerikának van. Európa ma nincs veszélyeztetett helyzetben, és belátható időben nem is lesz. A keretben Európa számára van kötelezettség résztvenni, kevés a lehetőség kimaradni az amerikai katonai vállalkozásokból. És e téren nem tudni, mit hoz még a jövő.

Tehát: atlantistának lenni magyarok számára ma **kényszer, keret** és **lehetőség**. Magunk és hatalmas partnerünk ámitására is vidáman és elegánsan viseljük a széles ölelést. 1992-ben alakult, majd 1999-ben közhasznú társasággá újjászerveződött *Magyar Atlanti Tanács* (MAT), jelenlegi tevékenysége az euró-atlanti elvek integrálását irányozza elő. Magyarságunk hasznát is beleálmodva így szól a szervezet által megfogalmazott hivatalos célkitűzés: „A MAT elsődleges célja az atlanti együttműködés erősítése más

tagállamokkal, nem elfelejtvén a magyar történelem folyamatosságát, hagyományait és kulturális sajátosságait.”

Van tehát atlanti szövetség, atlanti hűség, atlanti katonai-védelmi-támadási-akármi kötelezettség, és van olyan hűség is, ezeréves hagyományokkal ékesítetten, ami előbbieik kiszolgálása során elhanyagolást, vagy éppen megtagadást szenved. A meghasonlás térfelén járunk. A magyar kormányoknak választókhöz fűződő kötelezettségük értelmében a nemzet érdekeit kell szolgálniuk az európai-uniós kötelezettségeik keretében is. Hasonlóképpen az Európai Uniónak általános európai érdekeket kellene szolgálni főleg a gazdasági területeken, szemben a globalista érdekeket szolgáló törekvésekkel, amelyeket rendszerint az amerikai politika irányítói követelnek. Jelenleg még az a helyzet, hogy a nemzeti érdekeket követelőknek először meg kell küzdeniük az Európa Parlamentben olyan Európai Unió érdekében, amely a tagországok nemzeti érdekeinek összességéből adódik szövetségi érdekké.

Összegezésül, Európában élünk, ahol most unióba szervezés folyik, ebből nem lehet kimaradni. A szervezés mai állapotában nem végleges, tehát alakítható. A szervezet lényegét tekintve létrehozója akaratából az amerikai világrendező törekvések szolgálatára elkötelezett. Ennél fogva az atlantizmus kényszer. Magyarország számára oly keret, amihez jó képet kell vágni, de minden lehetőséget ki kell használni annak érdekében, hogy magyar érdekek érvényesüljenek atlantistaként is az atlantizmus ellenében. Az atlantista tehát legyen elsősorban „dunántúli”.